

Příprava na stárnutí z pohledu vzdělávání seniorů

Ivo Rašín

Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR

Demografická „tichá revoluce“, se může stát trestem za nevšímavost

- ▶ Příprava na vlastní stáří a život v dlouhověké společnosti přináší bezprecedentní demografické změny a vytváří tlak na změnu vnímání stáří a stárnutí, včetně reforem jednotlivých politik a institucí.
- ▶ Na demografické změny by neměl reagovat pouze sociální, penzijní a zdravotní systém včetně trhu práce, ale také vzdělávací systém a vzdělávání v nejširším slova smyslu.
- ▶ Systém vzdělávání má vliv nejen na naše zdraví a zaměstnatelnost, ale i kompetence a schopnost aktivně žít i ve věku, kdy již není jedinec ekonomicky aktivní.
- ▶ Příprava na vlastní stáří a život v dlouhověké společnosti má svá specifika a nedá se najít jeden model.

Jsme schopni určit, kde již začíná hranice stáří a kdy ještě můžeme seniory vzdělávat?

Demografická situace

- ▶ Tento trend se nevyhne ani České republice.
- ▶ Změna počtu obyvatel ve vybraných věkových skupinách mezi roky 2013/2030 a 2013/2050 (podle projekce ČSÚ, 2014)

Věkové skupiny	Změna 2013/2030	Změna 2013/2050
0 - 14	- 162 145	- 227 575
15 - 64	- 617 340	- 1 532 201
65 +	691 722	1 294 429
75 +	590 612	955 343
80 +	347 929	633 356
90 +	65 215	223 787

Vývoj stárnutí do roku 2050

věk	2010	2020	2030	2040	2050	rozdíl
0 - 14	1,36 mil.	1,37 mil.	1,26 mil.	1,22 mil.	1,24 mil.	- 0,12 mil.
65 +	1,55 mil.	2,03 mil.	2,28 mil.	2,69 mil.	3,31 mil.	+ 1,76 mil.

I toto jsou účastníci vzdělávání

Role vzdělávání seniorů v přípravě na stáří

- ▶ Lineární model vzdělávání, práce a důchod přestává platit a hranice mezi jednotlivými fázemi životního cyklu se stávají flexibilnějšími a volnějšími.
- ▶ S prodlužováním života se posouvá i naše subjektivní vnímání věku počátku stáří.
- ▶ Hranici stáří klademe stále do vyššího věku.
- ▶ Instituce a společnost strukturovaná podle chronologického věku ztrácí legitimitu a samotný věk je výrazně relativizován.
- ▶ Je kladen důraz na život seniorů nejen podle motta „přidat život létům“, ale i podle motta „přidat létům život“ ve všech ekonomických a společenských oblastech.
- ▶ Zásadně se mění charakter života a požadavky každého z nás, mění se proporce a hranice mezi nároky na klíčové oblasti, jako např. ekonomické, sociální ale i společenské, na což by mělo reagovat především vzdělávání.

Role vzdělávání seniorů v přípravě na stáří

- ▶ Demografické stárnutí je proces historický a neopakovatelný.
- ▶ Cílem těchto změn je prodloužení produktivního života, prodloužení průceschopnosti (nejen ekonomické) k zvyšující se naději na plnoprávné společenské zapojení, prodloužení a zachování si zdraví do vysokého věku.
- ▶ Průměrná délka života se sice prodlužuje, ale současně v důsledku inovací, technologickým změnám a rostoucí globální konkurenci nedokáží senioři na tyto změny reflektovat.
- ▶ Přípravu na stáří není možné aplikovat až v době ukončení aktivního (pracovního) života, ale je potřeba tento problém řešit po celou dobu životního cyklu.
- ▶ „Naučit se učit“, jako základní pilíř pozitivní motivace k celoživotnímu učení a ocenění významu pro jednotlivé etapy a oblasti života.

Faktory ovlivňující přípravu vzdělávání z pohledu seniorů

- ▶ Heterogenita a individualita stárnutí a stáří.
- ▶ Respekt k faktu, že stárnutí a stáří je nedělitelné.
- ▶ Příprava na aktivní roli v ovlivňování kvality života dlouhověké společnosti.
- ▶ Příprava na vlastní stáří a stárnutí.
- ▶ Strach ze stáří a stárnutí.
- ▶ Pozitivní vztah ke stáří a otevřená společnost.
- ▶ Téměř tři čtvrtiny Čechů vnímají stárnutí jako něco špatného. Důvodem je „nálepka“, kterou starší spoluobčané v české společnosti mají. Nevýkonnost, nemoc, neochota se učit, neochota se přizpůsobit...
- ▶ Psychologické výzkumy ukazují, že během procesu stárnutí narůstá tendence klást větší důraz na vnitřní smysl činnosti. Tento se často projevuje potřebou vzdělávat se. Tato potřeba může být vyvolána potřebou „porozumět době“, potřebou kompenzovat pokles své výkonnosti, potřebou kompenzovat své celoživotní zaměření dané zaměstnáním, realizací koníčků a zájmů, porozumět moderní době, potřebou zvýšení prestiže v rodě a okolí.

Nemůžeme připustit, že stárnutí se nás netýká

Ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová říká:

- ▶ Na nezadržitelný proces stárnutí populace je nutné reagovat. Tomuto faktu musíme přizpůsobit sociální politiku i politiku pracovního trhu. Jinak budeme do budoucna čelit nepředstavitelným problémům. Nový útvar by nám měl pomoci nalézt kvalitní a dlouhodobá řešení.
- ▶ Cílem je změnit dosavadní stereotypní pohledy na stárnutí a stáří a překonat předsudky o životě, postavení a významu seniorů pro společnost.
- ▶ Větší podpora bude směřovat univerzitám třetího věku, rozšíří se do menších měst a fungovat budou například při veřejných knihovnách. Plánují se semináře a přednášky ve školách, které by změnily negativní pohled na stárnutí a seniory.
- ▶ Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro léta 2013 - 2017 (aktualizován k 31.12. 2014)
- ▶ Máme již dva roky od vzniku nového Národního akčního plánu, jsem v polovině období.

Podkladová studie NAP podporující pozitivní stárání pro období 2013 - 2017

- ▶ Rozděluje celoživotní učení a přípravu na stárnutí do těchto celků:
 - ▶ Příprava mladé populace na stárnutí
 - ▶ Vzdělávání starší populace pro uplatnění na trhu práce ve věku 25 - 64 let
 - ▶ Vzdělávání starší populace pro uplatnění v občanském životě ve věku 65 +
-
- ▶ Vize:
 - ▶ Senioři jako nedílná, aktivní a samozřejmá součást naší společnosti
 - ▶ Senioři jako zkušení, vysoce odborní a vyzrálí pracovníci na trhu práce při flexibilních podmínkách pro jejich postupný přechod z pracovní aktivity do starobního důchodu

Pracovní skupiny Rady vlády pro seniory a stárnutí populace

- ▶ PS na ochranu práv seniorů
 - ▶ PS na podporu rozvoje služeb pro seniory
 - ▶ PS na podporu vzdělávání a dobrovolnictví
 - ▶ PS na podporu zaměstnávání starších osob
-
- ▶ Pracovní skupiny nemají vlastní statut, podle schváleného jednacího řádu jednají neformálně a rozhodují konsensuálně. Podle článku 6 odst. 3 statutu Rady se pracovní skupiny zabývají dílčími otázkami z oblasti působnosti Rady, zejména připravují podklady pro zasedání Rady.
 - ▶ Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro léta 2013 - 2017 (aktualizovaná verze k 31.12. 2014)

I ten kdo je hendikepován má nárok na
rovnoprávné postavení

Co je vzdělávání seniorů?

- ▶ Máme vůbec pro tuto oblast definici a má smysl mluvit o etapě seniorského celoživotního vzdělávání?
- ▶ *Definici bychom těžko hledali, ale víme, že seniorská etapa celoživotního vzdělávání znamená udržovat seniory i při některých „poškozeních“ v rovnoprávném postavení s ostatními věkovými kategoriemi a to i při různě dosažených vzdělanostních úrovních seniorů.*
- ▶ Je to pravda, nebo není? Nebo se jenom tak tváříme a nechává nás to v poklidu.
- ▶ Všichni musíme zaznamenat problémy rozvoje a prostředí společnosti, pochopit vazby mezi všemi aspekty vývoje společnosti a přimět se ke vhodným aktivitám, vybavit se potřebnými dovednostmi, jinak naše snaha bude marná a ani samotné vzdělávání jakéhokoliv stupně a typu nebude mít význam.
- ▶ Toto je úkol pro celou společnost, nejen pro neziskové organizace, školy, instituce, ale i pro politiky, samosprávu, veřejnou správu a ministerstva.

Je toto obraz spokojeného a vzdělaného
seniora?

Použité materiály:

Metodický portál RVP - Mgr. Petr Wija, Ph.D.

Andragogika - PhDr. Zdeněk Palán, Ph.D.

Zájmové vzdělávání dospělých - PhDr. Michal Šerák, Ph.D.

Oficiální prohlášení MPSV

Statistický úřad ČR

Zpráva o zdraví obyvatel ČR. Ministerstvo zdravotnictví, 2014

Děkuji za pozornost

Ivo Rašín

SLUŽBY A ŠKOLENÍ MB

Mladá Boleslav

rasin@sskolemb.cz